

EL MALLOL

M. La Vall d'en Bas

Gran enciclopèdia catalana

Vila (500 m alt.) del municipi de la Vall d'en Bas (Garrotxa), situada a l'esquerra del Gurn, prop del seu aiguabarreig amb el Fluvià, als vessants d'un turó, damunt el qual hi ha les ruïnes de l'antic castell de Mallol, esmentat ja el 1176, que fou residència dels vescomtes de Bas.

Població: 525 h [2009]

L'església de Sant Just és esmentada al s. XIV. L'actual església parroquial (Sant Bartomeu) fou bastida, probablement, damunt la del castell, al s. XVIII. Fou la capital de l'antic terme de Sant Privat d'en Bas.

FRANCESC DE VERNTALLAT

Francesc de Verntallat de la Nissaga dels Puigpardines, organitza el primer sindicat agrícola Europeu per la defensa dels remences i la supressió dels mals usos. La seva constància i dots d'organització així com la seva diplomàcia van aconseguir de Ferran el Catòlic, la sentència arbitral de Guadalupe de 1486 que allibera als pagesos catalans de la servitud i canvia la història social de Catalunya.

Verntallat és un personatge històric, no solament català sinó també europeu, ja que va aconseguir el que cap país d'Europa no havia aconseguit: l'alliberament dels serfs de la gleba 300 anys abans de la revolució francesa.

La web de l'Ajuntament diu:

El Mallol celebra anualment els dies 6 i 7 de desembre una de les fires amb més ressò de la contrada, la Fira de Sant Nicolau. Els orígens d'aquesta fira es remunten a un Privilegi signat pel Rei Pere III l'any 1377.

Vertallat

Joan Ramon Santasusana Gallardo diu:

LLEGENDES DEL CASTELL DEL MALLOL

Documentat ja al segle XII, del castell del Mallol pràcticament no en queda res. Les poques restes que un pot trobar al cim del Puig del Mallol -a la petita vila del mateix nom, pertanyent al municipi de la Vall d'en Bas, a la comarca de la Garrotxa-, estan just al costat del petit cementiri de l'església de Sant Bartomeu. Tot i així, si bé del castell en queden molt poques restes, al voltant d'ell encara queden un bon grapat de llegendes.

QUAN LA PLANA D'EN BAS ERA UN GRAN ESTANY

Segons diu la tradició, antigament la Plana d'en Bas era un gran estany en mig del qual sobresortia el Mallol amb el seu fort castell. Els moros el volien prendre i construïren grans i forts vaixells. Els cristians, sabedors de la maniobra mora, foradaren la muntanya pel costat de Sant Feliu de Pallerols, i en iniciar els moros la conquesta, obriren la foradada, desguassaren l'estany i feren estimbar l'esquadra mora marges i timbes avall. Per aquells boscos encara resten estelles d'aquells vaixells moros. Si algun llenyataire n'arreplega alguna, no li fa profit, puix que és llenya que no crema.

L'església de Sant Bartomeu i les restes del castell del Mallol.

La cisterna del castell del Mallol.

LES BRUIXES DEL MALLOL

Diu una dita popular: "Al Mallol, de bruixes n'hi ha un vol. A Sant Privat, de bruixes n'hi ha un cabassat". I és que el Mallol, com molt altres pobles catalans, tenia fama de ser un poble de bruixes. Potser per aquest motiu, no és casualitat que es digués que en el castell del Mallol residia la reina de les bruixes de tota la rodalia.

"Al Mallol, de bruixes n'hi ha un vol..."

ESTRUGA MAIGARDA, LA BRUIXA DEL MALLOL

La web oficial de l'Ajuntament de la Vall d'en Bas ens parla de Estruga Maigarda, la Bruixa del Mallol, fent referència al gegant -o geganta, hauríem de dir en aquest cas-, que la colla geganteria Xot's del Mallol treu a ballar durant la Festa Major de la vila del Mallol o durant la Fira de Sant Nicolau, en l'anomenat Ball de la Bruixa.

Bé, el cas és que sembla ser que Estruga Maigarda va ser un personatge real, una dona que realment va existir i va ser jutjada per exercir la bruixeria a la Cúria de Bas, sense que se sàpiga, però, quina va ser el resultat de la sentència que li va recaure per aquest fet.

Casada amb Bernat de Bellsolà -els Bellsolà eren una de les nissagues benestants del Mallol medieval-, l'Estruga va ser titllada de bruixa, el que va motivar un procés que va tenir lloc a la Cúria de Bas entre l'1 i el 3 d'agost de 1373, on fou acusada d'exercir la bruixeria des de feia catorze anys, dedicant la seva habilitat a fer i desfer matrimonis, o contribuir a la fecunditat de les parelles, doncs a canvi de diners, aconseguia que els esposos s'estimessin o s'avorrissin, o que poguessin tenir fills.

Durant el procés, va comparèixer i declarar una dona anomenada Elisenda, del Mas Isern. En aquesta declaració, l'Elisenda afirmà que "... estant de sobrepant, va menjar unes sopes de fogaça embruixades, donades per l'Estruga, i que des d'aleshores no va tenir més fills, i per la qual cosa es considerava sotmesa a bruixeria, i que per més vegades que va recórrer a la bruixa del Mallol, no va aconseguir ni la fecunditat ni l'amor del marit que l'havia avorrida". El resultat va ser que l'Estruga li va fer gastar molts diners per mitjà de diversos remeis totalment inoperants.

Fos com fos, com ja hem dit, del resultat d'aquest procés contra l'Astruga Maigarda no se'n sap res.

LA DESAPARICIÓ DEL CASTELL DEL MALLOL

Segons ens explica una mestressa d'una casa veïna, del castell del Mallol ja només en queda la cisterna que hi ha al costat de l'església de Sant Bartomeu, ja que aquest es va ensorrar durant els terratrèmols que van afectar a Olot, i va quedar totalment derruït.

Restes del castell del Mallol.

La realitat és que, si bé el castell va quedar força malmès, quedant pràcticament destruït, durant els terratrèmols dels anys 1427 i 1428 -que efectivament van afectar a una bona part de Catalunya i el sud de França-, aquest va tornar a ser reconstruït. Les darreres notícies històriques referents al castell confirmen que durant el segle XVI aquest encara funcionava, i que aquest era utilitzat també com a presó.

L'enderroc definitiu del castell del Mallol fou documentat l'any 1658, conseqüència de les lluites que van haver contra els miquelets després de la Guerra dels Segadors (1640-1652). Les restes del castell van ser aprofitades per bastir les cases del poble.

Segons Botet i Sisó, principis del segle:

La vila del Mallol formava part del municipi de Sant Privat de Bas, que a més en formava part Puigpardines, dels veïnats de Sidera, Nou, del Carrer, de Dalt i Pocafarina.

De fet tenia més habitants el Mallol, cap de districte, tenia 49 edificis i 200 habitants (Sant Privat 73).

Està edificada sobre un turó. Se creu que tal turó surava, en temps remots, com un illot de l'estany de Bas. Tenia dues escoles públiques elementals complertes una de nois i una de noies. Metge i estació telefònica de la xarxa d'Olot. **(el seu terme no només era el turó, sinó part de la Vall fins a les Preses)**